

עדר הבקר בבית-שערים בתשט"ו

רבה יותר לפיתוח יחידת-העדר במשק המתישב עצמו וכן כדי לגדל פרות לשוק; ורק במקרים מיוחדים, שנראו כיוצאים מן הכלל, ניאותרו חברי מושבים למכור גם עגלות לגיליהן השונים. בדו"ח של שנת תשט"ו הננו מוצאים שחברי בית-שערים מכרו לגידול ולחליבה: 82 פרות, 46 עגלות מעל לשנה ו-12 עגלות עד שנה. נוסף לזה נמכרו גם 14 עגלות לשחיטה (1). אין למצוא בדו"ח הסבר מיוחד לתופעה זו, ובמקום לנחש ולהביע כל מיני סברות, רצוי היה שמחברי הדו"ח יסבירו את העובדות; האם זוהי תופעה מקרית של שנה-שנתיים, או שבדרך כלל חל שינוי במגמות כלכלת הענף?

ההכנסה ממכירות בקר, כולל 102 עגלים לב-שר, מסתכמת בלמעלה מ-187 אלף לירות. מת-קבל הרושם שההכנסה במזומנים ממכירת חלב במשק הממוצע שבבית שערים אינה עולה בהר-בה על ההכנסה ממכירת בקר.

סיבות היציאה מאונס הן הרגילות בכל הש-נים, ובס"ה נפסדו בתשט"ו 18 פרות בגלל מח-לות עטין, עקרות וכדומה, ובעדר בני-הבקר נפסדו 8 עגלות — 1 מסיבת עקרות ו-7 מחמת הרעלה ושילשול. היש מקום לחשש שגידול העג-לים לבשר פוגע במידת-מה במצב ההיגייני של העגלות?

יש לציין בשביעת רצון את תוצאות הבדיקות לשחפת: אין מופיעים מקרים חדשים והעדר כולו נקי ממחלה זו.

הוזכר כבר לעיל שבשנת תשט"ו שובש היחס המספרי בין עגלים ועגלות בהמלטות של שנה זו; אין לדעת מה הסיבה לכך, אולם בטבלה על חלוקת ההמלטות לפי פרים יוצא שהפרים "פסח" ו"שפיר", הם הם ה"אחראים" לתופעה זו: מ"פסח" נולדו 49 עגלים — ו-29 עגלות ו"שפיר" הוליד 60 עגלים ו-42 עגלות. רצוי להתעניין מה היתה חלוקת המינים בין צאצאי פרים אלה בעבר, אם כי יתכן שתוצאות שנת תשט"ו הן מקריות בהחלט.

הגיל הממוצע של עדר הפרות נע סביב 5.3 שנים, ולא חל שום שינוי לעומת השנה שעברה.

זו הפעם ה-12 שוועדת הבקר במושב בית-שערים מפרסמת דו"ח שנתי על ענף הבקר. הדו"ח לשנת תשט"ו מכיל הרבה טבלאות ומן הראוי לפרסם תמצית החומר הזה בפני חוג בוקרים רחב יותר.

מיפקד העדר והתנועה בו בתשט"ו

עדר החלב צומצם במקצת במשך השנה; ברא-שית השנה היו בו 611 ראש ובסוף השנה הוא מנה רק 565 ראש. עדר הפרות הוקטן מ-300 גלגלות ל-263 ועדר בני-הבקר מכל הגילים — מ-311 ראש ל-302.

הסיבות העיקריות להקטנת העדר בתשט"ו, לדעת מחבר הדו"ח הן: המכירה המוגברת, ויחס בלתי-רגיל במיני הוולדות שנולדו באותה שנה — 160 עגלים לעומת 120 עגלות (כידוע, היחס המספרי הנורמלי בין המינים נע באחוזים סביב 50:50). אולם יש להניח שסיבות נוספות גרמו לצמצום זה. כשמעיינים בטבלה, בה מרוכזים המספרים על התנועה בעדר ב-10 השנים האחרו-נות, הרי מתקבל הרושם שכבר ב-1948 הגיע העדר למלוא ההיקף, ואם אמנם גדל והתרחב בשנים שאחר כך, הרי זה הביא ל"מתחות" מסוי-מת בשטח האספקה. אם אין זכרוננו מטעה אותי הרי הושמעו בשנים האחרונות הערות מספר בק-שר עם ההתאמה בין גודל העדר ומקורות האס-פקה המשקית.

יתכן שגם הרחבת ענף גידול העגלים לבשר השפיעה בכיוון הצמצום של עדר החלב; ולא משום שנוספו פיות חדשים למנת האספקה המש-קית המצומצמת, כי הרי עגלים אלה מוחזקים במושבים רק עד הגיל של 5—6 חודשים, אלא מפאת ההקלה בעבודה וההכנסה הבטוחה שמעניק ענף העגלים גם לבוקרי-המושבים.

מפתיעה במקצת התמורה שחלה בסוגי הבה-מות הנמכרות. היה זה דבר רגיל שחברי המוש-בים היו מוכרים, מלבד מכירות אונס, רק פרות או מבכירות, סמוך להמלטה; ובהרבה מושבים, ביחוד בשנים הראשונות לקיום העדר, היו קונים את עודפי השגר מהקיבוצים כדי להגיע במהירות

מבין 263 הפרות היו רק 58 שגילן היה מעל ל-7 שנים.

התנובה

בשנים תשי"ג ותשי"ד הורגשה ירידה מסוימת בתנובה הממוצעת, מ-4000 ק"ג ל-3500 בקירוב, ורק בתשט"ו הצליחו להחזיר את רמת התנובה לקדמותה והיא הסתכמה ב-4200 ק"ג חלב בן 3.71% שומן. תנובה זו מזכה את מושב בית שעים במקום השלישי ברשימת המושבים הנותרים לבקורת התנובה מטעם ה. מ. ב. מובעת הדעה שהעליה בתנובה ב-500 ק"ג באה כתוצאה של שיפור מנת המספוא הגס מחד וצמצום עדר החולבות מאידך; כן מציינים באופן מיוחד את החידוש בתפריט האספקה — התחמיק.

בצדק מצביע מחבר הדו"ח על הרמות השונות בתנובה הממוצעת שבמשקי המושב. אם להדגים את הקיצוניות ביותר הרי אלה הן — 9 התנובות הממוצעות שלמעלה מ-5000 ק"ג חלב ב-9 משקים לעומת 22 משקים שתנובותיהם הממוצעות נעות בגבולות 3500 ק"ג. מן הראוי לצטט את הכתוב בדו"ח בקשר עם „אי-שוויון" זה בין התנובות: „לעובדה זו אין כל הצדקה לאחר שאפשרויות ייצור המספוא הן שוות וגם התכונות התורשתיות של כל הפרות הן שוות בערך. מכאן יש להסיק שעל ידי שיפור ההזנה ניתן להעלות את תנובת עדרנו בכלל ובאופן מיוחד במשקים שלא הגיעו אף לממוצע של עדר המושב."

מפתיע באופן מיוחד האחוז הגבוה של משקים (למעלה משליש) שנראים כמפגרים ברמת התנובה הממוצעת, בה בשעה שברוב עדרי הבקר בארץ, ביחוד בקיבוצים בלטה השנה עלייה נכונה מאד בתנובה.

נראה הדבר שיש מקום לפעולה מיוחדת מטעם ועדת הבקר כדי לתקן את המצב בעדרים הנחשלים, כי אין לראות זאת כתקלה פרטית בלבד של חבר זה או אחר שבמושב; העניין הציבורי שברמה הכללית של העדר מובן מאליה ואין צורך להרחיב את הדיבור על כך.

הכמות הממוצעת של חלב למשק הסתכמה בתשט"ו ב-19,344 ק"ג, אולם גם כאן מתבלטים

הבדלים קיצוניים בין משק למשק; ישנם כאלה שתנובתם השנתית היתה למעלה מ-30 אלף ק"ג ולעומתם — מספר משקים שטרם הגיעו לתנובה של 10 אלפים. ב-15 משקים עמד הייצור השנתי על תנובות שבין 20 אלף ל-30 אלף, יוצא, אי-פוא, שלמעלה מ- $\frac{2}{3}$ של המשקים עמדו בתשט"ו על רמת ייצור שנתית שהיא למטה מ-20 אלף ק"ג.

כנראה שהולכת ומסתמנת נטיה לצמצם את מספר החולבות במשקי המושב; יתכן שהגורמים לכך הם קשיים בעבודה, ובמיוחד „התחרותם" של ענפים אחרים בכל הנוגע לרנטביליות; יש לשער שענף גידול העגלים, ודאי גם הוא מיצר במידת-מה את ייצור החלב.

עונת השיא בייצור החלב במושב זה היתה בחודשים מרץ-יוני; התנובה היומית נעה אז בין 3500 ק"ג ל-3950, וחודשי השפל היו נובמבר ודצמבר, כשהתנובה היומית נעה סביב 2400 ק"ג.

ההתעברות וההמלטות

מושב בית-שעים מקיים עד היום מכון הזרעה פרטי ובמשך שנת תשט"ו בוצעו 968 הזרעות שכתוצאה מהן התעברו 398 פרות ומב-כירות; היוצא מזה שנדרשו בחשבון ממוצע 2.4 הזרעות להפרייה אחת. לעומת אשתקד לא חל כל שינוי באחוז ההתעברות. סיכום תוצאות ההזרעות הוא לא לפי הבלתי חוזרות (כעבור 60—90 ימים מתאריך ההזרעה) אלא על יסוד בדיקות הריון של הרופא. אין לציין עונות מוב-הקות של המלטות; ברוב חודשי השנה, מספר ההמלטות בעדר הפרות נע בין 16 ל-20, ואשר להמלטות המבכירות, הרי בחודש פברואר הושג השיא (16 המלטות), ובשאר חודשי השנה נע המספר בין גבולות רחבים למדי.

סיכום

שנת תשט"ו עמדה בסימן העלאת התנובה הממוצעת, או יותר נכון, בסימן „החזרת עטרה לישנה", וגם זו לטובה. אולם מתקבל הרשם שקיימות עדיין בעיות הטעונות תיקונים יסודיים; נרמז בדו"ח על הבדלי רמות התנובה במשקים השונים, כן אפשר להסיק מהדו"ח

ענף הבקר בבית-זרע בתשט"ו

אתעכב בראש וראשונה על העדר והתנועה בו בשנים האחרונות. להלן ניתנות שתי טב" לאות, ומהן אפשר ללמוד על מה שהיה וכן על המצב בשנה האחרונה.

טבלה 1. הרכב העדר בבית-זרע בשנים תשי"א-תשט"ו (ממוצע שנתי).

פרטים	תשי"א	תשי"ב	תשי"ג	תשי"ד	תשט"ו
פרות	115.5	122	110	103.9	108.5
עגלות	115	117	114	103	102
פרים	1.5	1.5	1.5	1	1
עגלים	—	—	—	—	—
לבשר	—	—	15	20	38

עיון קל בטבלה מראה לנו שעדר החלב, על פרותיו ועל בני-הבקר, נע כל השנים האחרונות סביב 210—220 ראש בס"ה, והחל מתשי"ג הוחל בפיתוח ענף גידול העגלים לבשר, כדי שתובן על נקלה התפתחות זו בהיקף העדר אביא טבלה נוספת, בה נמסר דו"ח על היציאה בשנים הנ"ל.

טבלה 2. היציאה מהעדר בשנים תשי"א-תשט"ו

פרטים	תשי"א	תשי"ב	תשי"ג	תשי"ד	תשט"ו
פרות	21	34	45	30	40
עגלות	11	21	30	26	20

הטבלה 2 תעורר ודאי תשומת-לב מיוחדת, ולכן אציין בקצרה את גורמי היציאה בשנים האלה. בשתי השנים, תשי"א ותשי"ב, כמחצית הפרות היוצאות סולקו מחמת אי-התעברות;

שישנם עוד מספר משקים שהם כאילו בראשית פיתוח הענף או שצמצמו אותו עד לממדים של „משק חדש“, חבל מאד שלא הובאו בדו"ח אילו נתונים על המצב בייצור המספוא, אולם מתקבל הרושם שגם בשטח זה קיימות עדיין בעיות, תולדות התפתחותו של עדר בית-שערים מעוררות את התקוה שיימצא הפתרון לבעיות שטרם נפתרו וקצב התקדמותו לא ייעצר ולא יואט. רוכז ע"י ע.

בשנים תשי"ג ותשי"ד מכרנו את כל הפרות שנמצאו חשודות על מחלת השחפת וכן אלה שחלו במחלות-עטין ונחלבו בידיים. הגורם העיקרי להוצאת פרות בתשט"ו היה הבירור ורוב הפרות והעגלות נמכרו אותה שנה לחליבה ול-גידול.

התמותה ב-5 השנים האחרונות לא עלתה על 1% בעדר הפרות ו-3% בערך בעדר בני-הבקר. הודות להשתפרות ההתעברות בשנתיים האחרונות יכולנו להרשות לעצמנו למכור מספר גדול של פרות מבלי להקטין במידה ניכרת את עדר החלב.

גיל העדר.

הגיל הממוצע של הפרות בתשט"ו הוא 5.3 שנים, והוא נמוך בהשוואה לשנים הקודמות, כיוון שנכנסו הרבה מבכירות ובאותו זמן סולקו הרבה פרות מבוגרות. בשנה הקודמת היה הגיל הממוצע של הפרות — 6 שנים.

עדר בני הבקר בתשט"ו מנה: 40 עגלות בגיל עד שנה, 25 — בגיל החורפה ו-32 עגלות הרות. מספר בני-הבקר, פרט לשלש השנים האחרונות, השתווה לזה של הפרות.

ההמלטות בתשט"ו.

בשנה האחרונה המליטו 78 פרות ו-41 מבכירות. נולדו 58 עגלים ו-61 עגלות; 2 פרות המליטו תאומים. מהעגלות שנולדות בתשט"ו נמכרו לגידול — 13, מתו — 2 ועוד 2 נשחטו. 8 פרות עצרו אחרי-ההמלטה את השיליה.

הפוריות וההתעברות.

בהשוואה לשנים הקודמות חל שיפור ניכר בהתעברות בשנתיים האחרונות. בתשט"ו התעברו 98 פרות ו-32 עגלות. להתעברות פרה נדרשו בממוצע 2.4 הזרעות ולהתעברות עגלה — 1.6 הזרעות. 13 פרות לא התעברו במשך שנה זו; 6 פרות הפילו, רובן — במחצית הראשונה של תקופת ההריון.

התנובה לפי המאזן השנתי.

הנני מוסר להלן טבלת-השוואה של התנובה